

VÁLÓPEREINK A SAJTÓBAN.

A mint az alkotmányos élet megnyiltával egyházi működésünk száalai a Királyhágón tul gyökeret kezdettek vetni, a sajtó részéről ha olykor találkoztunk is meleg hangu nyilatkozatokkal, de igen gyakran s többször különösen válópöreinket illetőleg olyanokkal, melyek sértők voltak, mert teljesen nélkülözték a tárgyilagos igazságot. Specialitássá emelték válópöreinket; elnevezték erdélyinek(:?) A méltatlan megtámadások ellen, ha csak tudomásunkra jutottak, mi sem mulasztottuk el az illető lapokban mindannyiszor védekezni. De miután legujabban a „Fővárosi Lapok“ idei 36. számában Futó Ferencz már odáig engedte magát ragadtatni, hogy a moralt is megtagadta papi székeinktől, helyén látjuk ezt folyóiratunkban is visszautasítani s kapcsolatban ezzel éppen a Fővárosi Lapokban a válópörököt illetőleg korábban megjelent hireiből egyet-mást idézni, annak feltüntetésére, hogy mily különböző mértékkel mérik a lapok az igazságot.

A Fővárosi Lapok idézett számában Futó Ferencz: „Válópörök“ (Irányczikk s egyuttal pikánt történet) czimü tárczaczikkel ront nekünk. Mindjárt a bevezetésben az van mondva, hogy két dolog van mely éget; egyik a kath. autonomia ügye; a másik azért éget, mert szegyenpirt hajt arcunkba; ez a „bérczes hazánkban“ pénzért úzótt igazságszolgáltatás szegyenfoltja a magyar igazságügy köpenyén: az ugynevezett „unitárius válópörök“. — Folytatólag ugy véli a czikk írőja, hogy igazságügyünk és tekintélyünk nem lesz rendben, mig nem kapunk egységes válóperi jogot, s mig az amugy is czifra és sokféle válóeljárásunk bajait az unitárius válópöri szabadosság tetézi be, mert a bérczes Erdély légköréből a Nemere erős szele ma sem birta még elfujni a rossz szagot, melytől már a külföldön is eleget tüszköltek.

Bizonyításul elmondja, hogy egy fővárosi szalma-özvegy hivatalnok egyedüliségét miként cserélte fel egy gyógyszerész neje társaságával, melynek intimebb viszony lett vége; s a gyógyszerész miként vigasztalódott meg a csalfa hivatalnok megcsalódott neje körében.

Ezen állapot két válópört szült, egyik indult nálunk, másik a világi bíróság előtt folyt; ám a nálunk perelt hivatalnok észrevette, hogy ő hamarabb lesz elválasztva, mint imádottja, ezért azt tanácsolta, legyen ő is unitáriussá, s indítson nálunk pert; meg is történt; a vallását nem változtatott gyógyszerész ügye a polgári bíróságnál csak a békéltetésig haladt, mikor neje s a hivatalnok már egyek lettek; s a hivatalnok neje megunva a várakozást férjhez ment — ügyvédjéhez, s a gyógyszerész két szék között pad alá jutott.

Ilyen lefőzéseket csinálnak cikkiró szerint az unitárius válópörök. — És kérdi: De hát hol van itt a morál: . . . Bizony az nincs, mondja, hisz ép az a mi panaszunk az unitárius válópörök ellen, hogy bennük nincsen, általuk pedig agyon van ütve a morál.

Mintthogy a mesében álnevek használtattak, mi nem tudjuk, de meg történhetett, hogy egyik válóügy nálunk járt le; de a másikat úgy, mint elő van adva, nem hisszük; mert mi hitfelünknek más valláson levő társa elleni ügyébe addig nem avatkozunk, míg az alperesített fél bírósága a maga felére nézve el nem jár; tehát a gyógyszerész neje más valláson maradt férje ellen nálunk pert nem indíthatott, ilyet mi el nem láttunk. — Mi nem merjük megkoczkáztatni azt, mit egy Királyhágón tuli bíróság közelebb hozzánk átjuttatott perben tett. Ebben alperes az ítélet hozatal előtt unitáriussá lett s ezt be is jelentette, ennek ellenére a bíróság kompetenciáját nem szállította le, az ügyet nem tette át a mi felünk illetékes bíróságához további szabályszerű eljárás végett, hanem tovább haladt s ítéletet hozott felperesre nézve, s ezt mindkét felsőbb bíróság helybenhagyta; tehát előbb hozatott felperes mint alperes felett ítélet. — Erre hallgat a sajtó, míg ha nálunk történt volna, lenne nekünk pereat! . . .

A sértő cikk ama vádja, hogy nálunk pénzért űzött igazságszolgáltatás van, nem bir alappal, igaztalan; díjat fizet nálunk minden egyháztag, ha nem is válópörös; fizeti az egyházi rovatokat, melyeket autonom jogunknál fogva, egyes egyházaink fentartása érdekében, szegénységünk miatt a tagokra kell kivetnünk; díjat fizetnek a válópörösök: napidíjat a bírácoknak; ezt fizetik két okból, mert nálunk a bírácoknak külön állandó fizetésük nincs, s fizetik azért, mert elsőfoku bíróságaink tagjai az elnök székhelyétől, hol a tárgyalások tartatnak többnyire távol laknak; ennél fogva méltányos és igazságos a napi díj, mely arányban áll a polgári bíró napidíjával. — A polgári bíró is, ha szemlét vagy tárgyalást székhelyén kívül kell hogy tartson, napidíjat kap, de ezért ítéletét nem lehet pénzért

hozottnak állítani; s vele is, mint nálunk megtörténik, hogy a díjt fizető tüszköl ítéletétől.

Amaz külföldi tüszkölésre meg kell jegyeznünk, hogy mielőtt a „Fővárosi Lapok“ cikke napvilágot látott, kiderült, hogy a sajtó terén közelebbről felvetett külföldi válópöre, mely a szag terjedésére okot szolgáltatott, s a mi ügyünknek híreszteltetett, nem nálunk járt le, s attól nem csak mi, hanem az alaptalan hirt terjesztő is — ragadós levén a tüszentés — kénytelen volt nyilvános visszavonulása közben nagyokat tüszszenteni. . . . Ez is igazolta az irántunk való rossz akaratot, s igazolja a sértő cikk írójának tájékozatlanságát.

Szemünk közé dobja a sértő cikk, hogy válópereinkben nincs morál, általuk az el van nyomva. Ha e vád a válópörösök személyét érinti, miért mondja ezt *csak* a mi válópöreinkről, hiszen a válópörök összesége a morál megsértése; az a sok szenny, mely egy válópört megelőzőleg keletkezett s az utódok nagy lelki üdvére a perekben megörökítést nyer, bizonyára nem a morál dicsőítésére szolgál. — Mi s velünk más egyházi bíróságok, még a majdani egységes válóperi jog uralma alatt is, bizonyára nem dicsekedhetnek azzal, hogy a házastársi élet és viszony minden időben kristály tiszta volt és lesz.

Meglazult erkölcsök okai a házassági viszonyok szétbomlásának és szülői a válópöröknek; emberi hatalom nem állhat útjában az erkölcsi érzet megtámadásainak, s nem adhat erőt a győzedelmes ellenállásra, de módjában van s kötelessége is, a morált nélkülöző házassági viszony megszüntetésével a jobb erkölcsöknek tért nyújtani.

Ezt a kötelességet teljesítik a válóperek elintézésével az erre hivatott bíróságok, s teljesítjük mi is, de ezért eljárásunkat immoralisnak nem lehet nevezni; épen úgy mint ilyenek nem nevezte a Fővárosi Lapok azon „Válóperi furcsaság“-ot illusztráló esetben, melyet 1887. évi 71. számában a „Fővárosi hírek“ rovatában elmond, s mely így hangzik: „Egy házasság pár törvényesen elvált, s a ref. vallásra áttért nőnek az újabb férjhezmenetel megengedettetett. — Utóbb a férj is áttért a ref. vallásra, nősülni kívánt és kérte a nyiregyházi törvényszéket, hogy a házasság reá nézve is bontassék fel teljesen s engedtesék meg neki az újabb házassághoz. — A törvényszék így is ítél, de a királyi tábla feloldotta az ítéletet és elrendelte a felek újabb békéltetését. — Csakhogy a nő már rég férjhez ment, s így a kir. törvényszék békéltetésre fog idézni egy férjes nőt, még pedig nem a jelenlegi férjével, hanem az előbbivel. — Ha a békéltetés sikerre vezetne, a törvényszék kénytelen volna

ítéletet hozni, melyben a feleket további együttélésre kötelezi, s volna a holdog asszonynak két férje, a kettős házasság ítélettel szentesítették. — Ha pedig a békéltetés nem sikerül, akkor a törvényszék kénytelen lesz egyelőre ágy és asztaltól elválasztani a peres feleket, kiknek egyike már mással él törvényes házasságban. — Ebből azt lehetne következtetni, hogy a nő második törvényes házassága ellenére előbbi férjével folytatta az együttélést. — Képzeltető mennyire meg volna lepetve a második férj, midőn birói ítéletből értesülne neje hűtlenségéről“.

Ha a mi válópöreinkben van immoralitás, emez eljárásban bizonyára van, csak hogy ez esetről a „Fővárosi Lapok“ elhallgatja. — Lám mi hasonló esetben a felet perbe sem hívjuk, a különvetést feleslegesnek tartjuk. — Vajjon melyikünk eljárása áll közelebb a morálhoz?

Illetnek a házasságok könnyen felbonthatása vádjával; tette ezt többek között a Fővárosi Lapok 1889. évi 277. száma, melynek hirrovatában „erdélyi házasságok“(?!) czimen emlékezik meg összeállított válóperi szabályainkról; e megemlékezésben az író elismeri ugyan, hogy eljárási szabályaink s o k b a n megegyeznek a protestansok(?!) házassági jogával, — tehát még sem olyan különleges, — de mintha ezt is megbánná, jó adag gunyt szór ellenünk.

A Királyhágón innen minden egyháznak meg van egyházi bíraskodhatási joga a válóperekben. Gyakorolják is, kiki a maga eljárási szabályai szerint; az ev. reformátusok kevés eltéréssel azon elvek alapján, mint mi, dijakat is szednek aránylag jóval nagyobbakat, mint mi. És mégis a sajtó csak minket tisztelt meg a váddal s gunyos elnevezéssel. — Igazságos-e ez?

Mind az elnevezés, mind a házasságnak gyorsan felbonthatási vádja durva és sértő vád; különösen ha összehasonlítjuk a gyorsaság vádját a Fővárosi Lapok 1886. évi 223. számában megjelent ily czimű hir: „Gyorsan végződött válóper“ esetével. — E hirben elő van adva egy a polgári bíróságnál lejárattott ügy menete s befejezésül ez van mondva: „Az ügyvédek jól dolgoztak, négy hónap alatt három forumon eszközöltek ki ítéletet“.

Ime itt a gyors lejárattás dicsérettel van jutalmazva, míg ha ez nálunk történik — bűn.

Ama reclam nem tévesztette hatását, a perlekedők kérdéseket intéztek a szerkesztőséghez, tudakozva a megdicsért ügyvédek neveit; szerkesztői üzenettel kelle a kérdezősködőket távol tartani.

Mi mosolyogtunk az eseten, nem szívesen említettük meg most is.

E folyóiratnak nem célja és feladata pikáns történetek tárgyalása; készséggel elismerjük, hogy a „Fővárosi Lapok“ 1887. évi 293. száma szerkesztői üzenetében tett azon nyílt tiltakozás nélkül is: „Nem vagyunk pikáns lapok“ — pikáns történetek közlésére csak kivételesen nyit tért. Elismerjük, hogy egyházunk, iskoláink, népnevelésünk érdekében, fejlesztésében lett törekvéseinknek sokszor meleg rokonszenves támogatója; csak az tűnik fel nekünk bántóan, hogy a kivételt a válópöri pikánságok előadására legfőképpen velünk szemben engedi meg, helyet adva a guny fegyvereinek villogtatására, és egy oly áldatlan vitára mely a szép és jó izlés rovására esik.

Csoda-e, ha ily kivétel folyóiratunkban is kivételt von maga után.

Ezért mi a kivételt nem kívánjuk arra használni fel, hogy a felidézett pikáns történet és vádak vitatásának tárgyalásába mélyebben bocsátkozzunk. Más tere és helye van ennek, valamint ama gondatlanul odavetett állítás megczáfolásának, hogy a mi egyházi, dogmaticai törvényeink, szabályaink külön szentesítve nem levén, azok alkalmazásával való eljárásunk csak tőrve van. — Ilyet állítani még az abszolút hatalom sem mert; szentesítette jogainkat a százados joggyakorlat, és elismerte az alkotmány és az azt fenntartó s fejlesztő állami törvények. Nem bocsátkozunk, mondjuk, ezek tárgyalásába, valamint házassági jogunknak más házassági jogokkal való tüzetes összehasonlításába se, de ez utóbbira idézzük, a mivel cikkünket végezzük is, a „Pesti Hirlap“ 1889. évi 339. számából, a „Polgári házasságot“ című vezércikkből, mely a Magyarországon érvényben levő ötféle házasságjogot tárgyalja, a következőt: „Házassági jogaink annyira kuszáltak, kegyetlenek és képtelenek, hogy az unitárius házassági jog minden könnyüségére daczára is nagy és igazi szükségnek felel meg“.

r. r.

PÁRISI LEVÉL.

PÁRIS, 1890. jan.

Bersier Jenő. — Gróf Delaborde Gyula. — Ifj. Coquerel Athanáz özvegye.

Szerkesztő ur!

Utóbbi levelem óta a franciaországi protestánsok nagy veszteséget szenvedtek Bersier lelkész halálában, mely nov. 19-én váratlanul következett bé, 58 éves korában. Bersier Jenő neve ismert volt Franciaországon kívül és ő a franciaországi protestantizmusban oly nagy szerepet játszott, hogy haláláról lehetetlen meg nem emlékezni. Különben is hálátlanság lenne, hogyha a francia protestánsok nem mutatnának kegyeletet és méltánylatot az iránt a férfit iránt, kit tehetségei teljes erejében, melyekkel még oly sokat ígért, ért el a halál. A lapok csakugyan felekezeti különbség nélkül elismeréssel adóztak az ő értelmi, erkölcsi és vallási kitünő tulajdonainak. És ez a maga rendén volt. Az ember különbözhetik másoktól a theologiai fogalmakban, vallási és egyházi nézetekben, de azért mindíg elismeréssel lehet az erkölcsi emelkedettség, az egyenes lelkiismeret és a szív nemessége iránt. E sorok írója is nem osztozik Bersier vallási s még kevésbé az egyházra vonatkozó nézeteiben; de nagyrabecsüli az ő vallásos értékét. Bersier a szó teljes értelmében ember volt; hatalmas és eredeti egyéniség. Nem az, ki akar, de az akarat mégis nagy kiegészítő eszköz. És annak nagy szerepe is volt az ő egyénisége formálásában. Nem az első ugrással lett azzá a mi volt, hanem hosszas és fáradságos törekvés útján, mely eleinte nehéz, sőt lehangelő volt.

Bersier (Jenő — Arthur — Ferencz) született 1831. febr. 5-én Sweitzban Vand canton Morges nevü helységében — kevésbé vagyonos szülőktől. Elődei francia eredetűek voltak, kik a nantesi edictum visszavonása után menekültek Sweitzba. Bersier klasszikus tanulmányait Genfben végezte, aztán Párisba jött theológiát tanulni; de nem sokáig maradhatott itt, szük anyagi viszonyai miatt kénytelen volt tanulmányait félbe szakítani és az Egyesült Államokba menni, hol tanítással foglalkozott. 1850-ben visszajöve a genfi theologiai akademián folytatta theologiai tanulmányát s később hallgatott előadásokat Németországon a hallei és göttingiai egyetemeken is. Ő tehát lelkiismeretes előkészület után lépett a papi pályára. Először Páris egyik külvárosában, St. Antoineban nyert állomást, hol többnyire munkás osztály lakik. Itt három év alatt gazdag tapasztalatokat szerzett; megtanulta ismerni a munkás népet, a melyet